

تحلیلی بر اشعار قیصر امین پور

انسیه قلیچلی

سرشناسه: قلیچلی، انسیه، ۱۳۵۴.
 عنوان و نام پدیدآور: تحلیلی بر اشعار قیصر امین پور / انسیه قلیچلی.
 مشخصات نشر: تهران: دارالفنون، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری: ۱۲۵ ص.
 شابک: ۵-۹-۹۵۹۴۷-۶۰۰-۹۷۸-۱۲۵۰۰۰ ریال.
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
 یادداشت: کتابخانه
 موضوع: امین پور، قیصر، ۱۳۳۸-۱۳۸۶ — نقد و تفسیر
 موضوع: شعر فارسی — قرن ۱۳ — تاریخ و نقد
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹، ۸۵۲-م/۷۹۶۲ PIR
 رده‌بندی دیویی: ۸۱۰/۶۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۸۱۰۲۴

نام کتاب: تحلیلی بر اشعار قیصر امین پور
 مولف: انسیه قلیچلی
 ناشر: دارالفنون
 طراح جلد: فرزانه دلبری
 ویراستار و صفحه‌آرا: فرزانه دلبری
 چاپ و صحافی: مجتمع چاپ اول
 شابک: ۵-۹-۹۵۹۴۷-۶۰۰-۹۷۸
 نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۴
 شمارگان: ۵۰۰ نسخه
 قیمت: ۱۲۵۰۰۰ ریال

❖ حق چاپ این اثر، برای مولف محفوظ است ❖

❖ جهت تهیه این کتاب با آقای عباسی (۰۹۱۱۶۳۴۳۳۲۳) تماس حاصل نمایید ❖

❖ دفتر مرکزی: تهران، خیابان ۱۲ فروردین، کوچه بهشت آیین، پلاک ۳۴، انتشارات دارالفنون ❖

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۷
---------------	---

فصل اول: آشنایی با اشعار امین پور

شناخت اندیشه.....	۹
بخش اول شعر آیینی.....	۱۱
شعرهای نیمه در ادبیات کلاسیک.....	۱۴
شعر آیینی در ادبیات معاصر.....	۱۵
بخش دوم: شعر بازاری و شاه‌شاه‌های اجتماعی آن.....	۱۷

فصل دوم: قیصر امین پور: زندگی‌نامه، آثار، دوره‌های سه‌گانه‌ی شعر وی

مختصری از زندگی‌نامه قیصر امین پور.....	۲۳
معرفی آثار قیصر امین پور.....	۲۶
تنفس صبح.....	۲۶
در کوچه آفتاب.....	۲۶
آینه‌های ناگهان.....	۲۶
گل‌ها همه آفتابگردانند.....	۲۷
دستور زبان عشق.....	۲۷
طوفان در پراتنز.....	۲۷
منظومه‌ی ظهر روز دهم.....	۲۷
مثل چشمه مثل رود.....	۲۷
بی بال پریدن.....	۲۸
به قول پرستو.....	۲۸
شعر و کودکی.....	۲۸
سنت و نوآوری در شعر معاصر.....	۲۹
درآمد.....	۲۹
دوره‌های سه‌گانه‌ی شعر امین پور.....	۳۰
دوره‌ی آغازین.....	۳۱

۳۴.....	دوره‌ی میانی.....
۳۵.....	دوره‌ی پایانی.....

فصل سوم: تحلیل اشعار قیصر امین پور

۴۱.....	اشعار آیینی قیصر امین پور.....
۴۱.....	خداوند در شعر امین پور.....
۴۴.....	چهره مولا علی (ع) در شعر امین پور.....
۴۵.....	تصویر عاشورا در شعر امین پور.....
۵۰.....	تصویر امام زمان (ج) در شعر امین پور.....
۵۲.....	هبوط در شعر امین پور.....
۵۴.....	جنبه‌های مقاومت و پایداری در شعر قیصر امین پور.....
۵۴.....	شهادت طلبی در شعر امین پور.....
۵۷.....	توصیف شهید در شعر امین پور.....
۶۱.....	توصیف جنگ در شعر امین پور.....
۶۴.....	صلح در شعر امین پور.....
۶۶.....	اعتراض در شعر امین پور.....
۶۹.....	آزادی در شعر امین پور.....
۷۳.....	تجسم غربت شاعر پس از جنگ.....
۷۴.....	مضامین عاطفی و اجتماعی در شعر قیصر امین پور.....
۷۵.....	آرمان شهر در شعر امین پور.....
۷۷.....	عشق در شعر امین پور.....
۸۳.....	تصویر مرگ در شعر امین پور.....
۸۶.....	شهر گریزی در شعر امین پور.....
۸۹.....	درد در شعر امین پور.....
۹۴.....	اندوه کودکی در شعر امین پور.....

فصل چهارم: قیصر از نگاه دیگران

۹۹.....	قیصر در تحلیل‌ها و نقدها.....
۱۰۶.....	قیصر در سروده‌های شاعران.....
۱۱۵.....	فرجام.....
۱۱۷.....	پیوست‌ها.....
۱۱۹.....	منابع.....

بررسی تحلیلی اشعار هر شاعری ما را در شناخت دقیق‌تر و آگاهی بیشتر بر چگونگی توانمندی شاعر و شیوه و ژانرهای شاعرانگی او یاری می‌نماید.

شعر هر شاعر آئینه‌ای است که نمای اندیشه‌ها و تفکرات و نوع نگاهی است که او در طول زندگی خود دچارش می‌شود یا به دست می‌آید. هر دوره‌ی زندگی شاعر می‌تواند محصول حادثه یا واقعهای باشد که در شعرش نمایان می‌گردد و گاه شعر را است که در هر دوره جریان‌ساز و واقع‌ساز می‌گردد. تاریخ ادبیات ما سرشار از آثاری است که تحت تأثیر واقعهای گوناگون شکل گرفته و به دلیل شدت تأثیر خالقش ماندگار شده است. اشعار قیصر امین‌پور در سه دوره‌ی مختلف شاعرانه‌ی اوست، که در مجموعه‌های تنفس صبح، آینه‌های ناگهان، گل‌ها همه آفتاب گردانند و در تور زلف عشق ظهور یافته است.

قیصر امین‌پور، شاعر زمانه‌ی خود است و حوادث جامعه در آینه‌ی شعر او منعکس شده است. او در گذار تاریخی، سیر صعودی داشته و از سطح به عمق و از شعار زدگی به شعوری شاعرانه و عمیق دست یافته است. انقلاب اسلامی تأثیر شگرفی بر ادبیات این سرزمین گذاشت، به خصوص شعر که دنیای بسیاری از آرزوها و آمال انقلابیون بوده است. برخورد ادبیات و انقلاب موجب پدید آمدن نوع خاصی از شعر شد که بعدها به شعر پایداری، شعر انقلاب، شعر جنگ، شعر حماسه و ... شهرت یافت.

این تأثیر البته هم در ساختار شعر بوده و هم درون مایه و محتوای شعر. اشعار او دچار تغییر و تحول کرده است. در ساختار شعر دوره‌ی اول بعد از انقلاب دوبیتی و رباعی رواج بسیاری می‌یابد. چه به نظر بعضی از کارشناسان، نشانه‌ای از سردرگمی شاعران بوده و شاعران برای آنکه پیام خود را سریع‌تر به مخاطب ارائه دهند از این قالب‌ها بهره گرفته‌اند.

مهمترین تغییرات در درون مایه‌ی اشعار رخ نموده است، شعر درگیر جهشی ناگهانی و تعبیری بنیانی شد که بلافاصله با شروع جنگ این تغییر، مایه و پایهی دیگری برای خود دست و پا کرده بود. شاعران دوره‌ی آغازین انقلاب هنوز شعرشان در شعار مانده بود که جنگ تحمیلی باعث شد این شاعران هم چنان همان شور و حس انقلابی را در اشعارشان حفظ کنند و حتی گاه آن چنان به شعار رو بیاورند که شعرشان عاری از مولفه‌های شاعرانه باشد؛ گاه شعر در این دوره به سطحی‌نگری‌های افراطی می‌گلتید و گاه به هنجارهایی

می‌تاخت که نه تنها ناهنجاری جامعه نبود بلکه نگاه شاعر بود که تحت تأثیر شور انقلابی به مسائلی سطحی و نه چندان مهم می‌تاخت.

شاعران انقلاب خود را ملزم به دفاع از ایدئولوژی و مکتبی می‌دانستند که جامعه برای به دست آوردن آن خون داده بود و همین امر موجب شد که شعر گاه به شعارهایی به دور از شاعرانگی بدل شود. شاعرانی چون، علیرضا قزوه، حمید سبزواری، سلمان هراتی و... و حتی قیصر امین‌پور دچار این سطحی‌نگری و شعارزدگی شده‌اند.

اما همین شاعران بعد از جنگ و هنگامی که فرصت تأمل و تفکر یافتند، دریافتند که شعر ماندگار به اصول و مایه‌های ماندگار نیازمند است. آنچه مایه‌ی ماندگاری حافظ شد فقط ستیز او با شیخ و محتسب و صوفی شهر نبود، بی‌گمان مایه‌ی درکار شعر وجود داشت که هنوز اشعارش زمزمه‌ی شبانه‌ی بسیاری از فارسی‌زبانان است.

و این دگردیسی محتوایی آرام در شعر این دوره (دوره‌ی پس از جنگ)، رخ داد. شعر از سطح به عمق رفت و شاعر از نگاه بی‌تأمل و شارژدگی دست کشید و انسان را به معنای عام، مرکز مفاهیم شعری خود قرار داد. شاعری که یک روز ستیز را بر سر نمی‌دانست و می‌خواست با لوله تفتنگش و گلوله‌های سرب‌اش به تغییر دنیا بپردازد، دنبال صلح می‌زد. تفتنگ برآزان را در خمیازه‌ی خواب تصویر می‌کند.

شاعران بعد از دوره جنگ به جای شعارهای پیشین به متن جامعه آمدند و به جای آنکه برای مخاطب خود نسخه بیچند زبان حال آنها شدند، از دردها، اندوه‌ها، نداری‌ها، شکست‌ها و غربت‌های مردمی گفتند که در دوره‌ی پیش فقط مورد خطاب بودند نه بخشی از شعر ایران، در واقع در این دوره افراد جامعه‌ی ایرانی شخصیت‌های شعرند و در شعر نفس می‌کشند؛ شاعر از حماسه‌سازی و اسطوره‌سازی دست می‌کشد و در می‌یابد که تک تک افراد جامعه اگر چه حماسه نمی‌سازند اما می‌تواند موضوع یک شعر باشند.

قیصر امین‌پور اهل جنوب است و از دل آتش و خون برخاسته است. پس جای شگفتی نیست اگر اولین زمزمه‌هایش را با حماسه آغاز می‌کند و شعرش را از دهان تفتنگ بخورد.

اما او از دسته‌ی شاعرانی است که تحت تأثیر شرایط اجتماعی سال‌های ۶۰ در بگوش خود تغییراتی ایجاد کرده‌اند. مقایسه‌ی شعرهای سال‌های جنگ و انقلاب با آثار متأخر وی، در سبک تفاوت فکری را باز می‌نمایاند. هر چند این تفاوت ممکن است در همان نگاه اول خود را به خواننده نشان دهد، اما برای اثبات آن، نمی‌توان به طرح مسائل ذوقی اکتفا کرد بر این اساس، آن چه بیشتر اهمیت دارد، سیر دگرگونی اندیشه‌های قیصر امین‌پور است.

انسیه قلیچ لی

گنبد کاووس

۱۳۸۹